

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ СТРАХОВОГО ТА ФОНДОВОГО РИНКІВ В УПРАВЛІННІ КАТАСТРОФІЧНИМИ РИЗИКАМИ

УДК 368.1

О. М. Пахненко

Анотація

Досліджено роль страхового ринку у створенні механізмів покриття збитків від катастроф. Визначені альтернативні інструменти передачі катастрофічних ризиків та обґрунтована доцільність використання облігацій катастроф як додаткового джерела фінансування катастрофічних витрат.

Аннотация

Исследована роль страхового рынка в создании механизмов возмещения ущерба от катастроф. Определены альтернативные инструменты передачи катастрофических рисков и обоснована целесообразность использования облигаций катастроф как дополнительного источника финансирования катастрофических убытков.

Summary

The role of the insurance market in creation of mechanism of indemnification from catastrophes is investigated. Alternative catastrophe risk transfer instruments are defined and the expediency of cat bonds as additional source of catastrophe losses financing is proved.

Ключові слова: страхування, перестраховування, фінансові інструменти, катастрофічний ризик.

У сучасному світі природні та техногенні катастрофи можуть завдавати значних матеріальних та людських збитків, що робить їх однією з найважливіших глобальних проблем. При цьому, починаючи з кінця минулого століття, рівень збитковості катастроф суттєво зріс. Серед основних причин такої тенденції можна відзначити кліматичні зміни на планеті (глобальне потепління), а також концентрацію населення та економічних активів на територіях, схильних до виникнення різного роду катастроф [1]. У зв'язку з цим досить гостро стоїть проблема фінансування витрат, що виникають внаслідок катастрофічних подій.

Традиційним та найбільш ефективним ринковим механізмом, через який забезпечується відшкодування збитків, завданих катастрофами, є страхування. За допомогою останнього створюється

економічний механізм перерозподілу ризиків між широким колом суб'єктів.

Значним кроком у розвитку страхування катастрофічних ризиків стало впровадження у практику страхової діяльності сучасних інформаційних технологій. Це дало змогу страховим компаніям на основі спеціальних комп'ютерних програм отримувати досить точну оцінку своїх фінансових результатів при різних сценаріях розвитку катастрофічних подій. Для моделювання катастроф використовуються бази даних щодо частоти їх виникнення та збитковості у попередніх періодах, а також інформація щодо наявних у страховика полісів страхування майна на відповідних територіях.

На основі отриманих оцінок страхові компанії можуть здійснювати управління ризиками, коригувати структуру своїх страхових портфельів та вносити зміни у тарифну політику таким чином, щоб очікувані збитки від катастрофічних подій не перевищили визначену граничну величину (остання може встановлюватися, наприклад, у відсотках від обсягу акціонерного капіталу). Це відіграє позитивну роль для підтримки платоспроможності страхових компаній та безпосередньо впливає на вибір ними конкретних інструментів управління страховими ризиками.

Катастрофічні ризики є саме тим типом ризику, перестраховання якого здійснюється обов'язково. Адже, незважаючи на низьку ймовірність реалізації даного ризику, його економічні наслідки можуть не тільки суттєво послабити фінансові позиції страховика, але й привести до банкрутства. У випадку ж надзвичайно масштабних катастроф застосування механізму перестраховання не гарантує достатньої ефективності управління страховими ризиками, а сформовані резерви страхових та перестрахових компаній можуть виявитися недостатніми для виконання усіх зобов'язань, що виникли внаслідок такої страхової події.

Тому в останні роки, окрім традиційних перестрахових операцій, значного поширення у світовій практиці майнового страхування набули альтернативні інструменти передачі ризику, зокрема облігації катастроф. Розвиток даної групи фінансових інструментів був забезпечений конвергентними та інтеграційними процесами між окремими сегментами фінансового ринку, зокрема між фондовим та страховим ринком.

Серед альтернативних інструментів управління ризиками найбільше поширення отримали облігації катастроф [2]. Механізм їх застосування передбачає створення спеціальної перестрахової установи (SPRV), яка згідно з договором перестраховування чи деривативним контрактом приймає від страхової (перестрахової) компанії певний катастрофічний ризик. Водночас, спеціальна перестрахова установа виступає суб'єктом ринку капіталу та здійснює емісію і розміщення облігацій катастроф серед інвесторів, перерозподіляючи між ними визначений катастрофічний ризик.

Іншими словами, за допомогою альтернативних інструментів управління страховими ризиками відбувається передача даних ризиків на ринок капіталу, який характеризується значно більшою фінансовою місткістю порівняно зі страховим ринком. Це забезпечує більш повне покриття збитків від катастроф та в цілому сприяє швидшому відновленню господарської діяльності на постраждалих територіях. Окрім облігацій катастроф, для передачі катастрофічних страхових ризиків часто використовуються також варанти страхових збитків, катастрофічні фондові опціони, свопи катастрофічного ризику та інші інструменти фондового ринку, прив'язані до договорів страхування [3].

Таким чином, на сьогоднішній день страхові компанії володіють досить широким інструментарієм управління катастрофічними ризиками. Втім, незважаючи на поступове розширення обсягів страхового покриття, значна частка катастрофічних ризиків залишається не застрахованою, переміщуючи тягар додаткових фінансових витрат на державний бюджет та окремих громадян. Особливо зростає частка державних витрат при відшкодуванні збитків від катастроф надзвичайної руйнівної сили. Крім того, за рахунок централізованих фінансових ресурсів здійснюються роботи з відновлення об'єктів інфраструктури (доріг та інших громадських споруд).

Слід відзначити, що найбільший розрив між обсягами застрахованих збитків та загальними економічними втратами від катастрофи характерний для країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою [4]. Так, у розвинених країнах (наприклад, США, Німеччині, Великобританії) за рахунок коштів страхових і перестрахових компаній відшкодовується від 50% до 70% загального обсягу

катастрофічних збитків. У той же час, у країнах з недостатньо розвиненим страховим ринком (зокрема, і в Україні) основним джерелом покриття таких збитків є кошти державного бюджету та спеціальних резервних фондів, а частка страхових компаній зазвичай не перевищує 10%. Фактично в таких країнах фінансові ресурси, що можуть бути направлені на врегулювання збитків від стихійних лих та техногенних аварій, є значно обмеженими, внаслідок чого будь-яка масштабна катастрофа може мати довгострокові негативні наслідки для економіки країни, затримуючи її подальший розвиток.

В умовах недостатності страхового покриття катастрофічних ризиків альтернативним джерелом фінансування збитків від катастроф можуть стати ресурси ринку капіталу. Як показує досвід зарубіжних країн, емісія облігацій катастроф може здійснюватися не лише в рамках перерозподілу ризиків окремих страхових (перестрахових) компаній, але і для управління ризиками звичайних юридичних осіб. Держава також може безпосередньо виступити у ролі „страховика” і укласти угоду зі спеціальною перестраховою установою на здійснення емісії облігацій катастроф. Це забезпечує, з одного боку, зменшення навантаження на державний бюджет, а з іншого – дозволяє сформувати додаткове джерело фінансування катастрофічних збитків за рахунок використання ресурсів ринку капіталу.

Таким чином, глобалізаційні та конвергентні процеси на фінансовому ринку протягом останніх десятиліть сприяли розвитку нової групи фінансових інструментів, прив'язаних до договорів страхування. Застосування таких фінансових інструментів у страховій діяльності створює додаткові можливості управління катастрофічними страховими ризиками. Окрім того, фонди фінансових ресурсів, що формуються шляхом емісії облігацій катастроф, можуть стати альтернативним джерелом відшкодування збитків від природних і техногенних катастроф у країнах з недостатнім обсягом страхового покриття катастрофічних ризиків, що є особливо актуальним і для України.

Література

1. Weathering climate change: Insurance solutions for more resilient communities [Electronic resource] // Swiss Re. – 2010. – 16 p. – Access mode : <http://www.swissre.com/>

2. Insurance-Linked Securities : Adapting to an Evolving Market [Electronic resource] // Aon Benfield Securities. – 2009. – 56 p. – Access mode : <http://www.aon.com/>

3. Cummins J. David Convergence of Insurance and Financial Markets: Hybrid and Securitized Risk-Transfer Solutions [Text] / J. David Cummins, Mary A. Weiss // The Journal of Risk and Insurance. – 2009. – № 3. – p. 493-545.

4. The essential guide to reinsurance [Electronic resource] // Swiss Re. – 2010. – 51 p. – Access mode : <http://www.swissre.com/>

Пахненко, О. М. Використання інструментів страхового та фондового ринків в управлінні катастрофічними ризиками [Текст] / О.М. Пахненко // Управління розвитком : Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю молодих вчених та студентів „Розвиток економіки України в умовах глобалізації” (18 березня 2011 р.) : зб. наук. праць / Харківський національний економічний університет. – Х., 2011. – С. 46-48.